

THE ROLE OF TRADITIONAL MEDICINE IN THE PREVENTION OF PARASITIC DISEASES WORLDWIDE

Ismoilov Komil Tuygunovich

Assistant of the Department of Medical Biology and Genetics
Samarkand State Medical University Samarkand, Uzbekistan

Hayitov Ohunjon Hamza o'g'li

Baxodirov Bunyodbek Sherzod o'g'li

Norboyeva Ruxsora Akmal qizi

Students of Samarkand State Medical University, Samarkand, Uzbekistan

Abstract: This article analyzes the widespread distribution of parasitic diseases around the world, their impact on human health, and methods of prevention. Along with modern medicine, the role of traditional medicine in combating parasites, the antiparasitic properties of medicinal plants, and their preventive importance are highlighted based on scientific sources. In addition, the causes of the spread of parasitic diseases in different countries and both traditional and modern approaches to reducing them are discussed.

Keywords: Parasites, helminthiasis, traditional medicine, phytotherapy, prevention, sanitation, medicinal plants, antiparasitic agents.

DUNYO BO'YLAB PARAZITLARNING TARQALISHI VA ULARNING OLDINI OLISHDA XALQ TABOBATINING O'RNI

Annotatsiya: Ushbu maqolada dunyo bo'ylab keng tarqalgan parazitlar kasalliklari, ularning inson salomatligiga ta'siri hamda oldini olish usullari tahlil qilinadi. Zamonaviy tibbiyot bilan bir qatorda xalq tabobatining parazitlarga qarshi kurashdagi o'rni, dorivor o'simliklarning antiparazit xususiyatlari va profilaktik ahamiyati ilmiy manbalar asosida yoritilgan. Shuningdek, turli davlatlarda parazitlar kasalliklarining tarqalish sabablari hamda ularni kamaytirish bo'yicha xalqona va zamonaviy yondashuvlar muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Parazitlar, gelmintoz, xalq tabobati, fitoterapiya, profilaktika, sanitariya, dorivor o'simliklar, antiparazit vositalar.

РОЛЬ НАРОДНОЙ МЕДИЦИНЫ В ПРОФИЛАКТИКЕ ПАЗАРИТОВ И ИХ РАСПРОСТРАНЕНИИ ПО ВСЕМУ МИРУ

Аннотация: В данной статье анализируются широко распространённые в мире паразитарные заболевания, их влияние на здоровье человека и методы профилактики. Освещается роль народной медицины в борьбе с паразитами наряду с современной медициной, а также противопаразитарные свойства лекарственных растений и их профилактическое значение. Кроме того, рассматриваются причины распространения паразитарных заболеваний в различных странах и современные и традиционные подходы к их снижению.

Ключевые слова: Паразиты, гельминтоз, народная медицина, фитотерапия, профилактика, санитария, лекарственные растения.

Kirish: Parazitar kasalliklar dunyo bo‘ylab millionlab insonlarning sog‘lig‘iga xavf tug‘diruvchi muammolardan biridir. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma‘lumotlariga ko‘ra, ayniqsa tropik va subtropik hududlarda yashovchi aholining katta qismi turli parazit infeksiyalariga duch keladi. Gelmintlar, protozoylar va boshqa parazit organizmlar inson organizmida yashab, oziqlanish buzilishi, kamqonlik, immunitetning pasayishi hamda ichki organlar faoliyatining izdan chiqishiga sabab bo‘ladi.

Parazitlarning keng tarqalishiga asosiy sabablar sifatida sanitariya talablariga rioya qilinmasligi, toza ichimlik suvi yetishmasligi, gigiyena madaniyatining pastligi va iqlim omillari ko‘rsatiladi. Afrika, Janubiy Osiyo va Lotin Amerikasi davlatlarida bezgak, askarioz, tenioz va giardioz kabi kasalliklar yuqori darajada uchraydi.

Bugungi kunda zamonaviy tibbiyot parazitlar kasalliklarini aniqlash va davolashda yuqori samaradorlikka ega bo‘lsa-da, xalq tabobati ham profilaktika va qo‘shimcha davolash vositasi sifatida ahamiyatini saqlab qolmoqda. Ayniqsa, dorivor o‘simliklar asosidagi xalqona usullar ko‘plab hududlarda keng qo‘llaniladi.

Metodlar (Methods): Mazkur maqola tahliliy va umumlashtiruvchi xarakterga ega bo‘lib, quyidagi usullar asosida tayyorlandi:

- Ilmiy adabiyotlar va xalqaro maqolalarni tahlil qilish;
- JSST ma‘lumotlarini o‘rganish;
- Xalq tabobatida qo‘llaniladigan dorivor o‘simliklar haqidagi ma‘lumotlarni solishtirish;
- Turli davlatlarda parazit kasalliklarining tarqalish darajasini taqqoslash;
- Zamonaviy va an‘anaviy davolash usullarining samaradorligini ilmiy baholash.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili: Qadim zamonlardan boshlab insonlar parazit kasalliklarini tabiiy vositalar yordamida davolashga harakat qilganlar. Ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy kabi sharq tabobati olimlari o‘z asarlarida dorivor o‘simliklarning shifobaxsh xususiyatlarini batafsil bayon qilganlar.

Xalq tabobatida sarimsoq (*Allium sativum*), piyoz (*Allium cepa*), shuvoq (*Artemisia absinthium*), qovoq urug‘i (*Cucurbita pepo*) va zanjabil kabi mahsulotlar parazitlarga qarshi qo‘llanilgan. Ushbu o‘simliklar tarkibidagi biologik faol moddalar ichak parazitlari faoliyatini susaytirishi ilmiy tadqiqotlarda qayd etilgan.

So‘nggi yillarda fitoterapiya sohasidagi tadqiqotlar dorivor o‘simliklarning antiparazitar xususiyatlarini chuqur o‘rganishga qaratilgan. Ayrim tabiiy vositalar zamonaviy dori vositalariga qo‘shimcha sifatida tavsiya etilmoqda.

Natija va Muhokama: Dunyo bo‘ylab eng keng tarqalgan parazitlar kasalliklar quyidagilar hisoblanadi:

Kasallik nomi	Tarqalgan hududlar	Asosiy ta’siri
Bezgak (malariya)	Afrika, Janubiy Osiyo	Isitma, kamqonlik

Kasallik nomi	Tarqalgan hududlar	Asosiy ta'siri
Askarioz	Rivojlanayotgan davlatlar	Ichak faoliyatining buzilishi
Giardioz	Dunyo bo'ylab	Hazm tizimi kasalliklari
Teniarioz	Chorvachilik hududlari	Ichak zararlanishi

Zamonaviy tibbiyotda parazitlarni aniqlash uchun laborator tekshiruvlar, PCR diagnostika va immunologik testlardan foydalaniladi. Davolashda albendazol, ivermektin, metronidazol kabi preparatlar samarali qo'llaniladi.

Xalq tabobatida esa quyidagi vositalar keng ishlatiladi:

Sarimsoq – tarkibidagi allitsin moddasi antiparazitar xususiyatga ega;

Qovoq urug'i – gelmintlarga qarshi tabiiy vosita sifatida qo'llaniladi;

Shuvoq – ichak parazitlariga qarshi samarali o'simlik hisoblanadi;

Piyoz va zanjabil – organizmning himoya kuchini oshiradi.

Parazitlarning oldini olishda quyidagi choralar muhim ahamiyatga ega:

Shaxsiy gigiyena qoidalariga rioya qilish;

Toza ichimlik suvidan foydalanish;

Meva va sabzavotlarni yaxshilab yuvish;

Dorivor o'simliklardan profilaktik maqsadda foydalanish;

Sanitariya va ekologik nazoratni kuchaytirish.

Xalq tabobatining asosiy afzalliklari tabiiyligi, arzonligi va keng ommaga qulayligidadir. Biroq ayrim usullarning ilmiy jihatdan yetarlicha o'rganilmaganligi ularni ehtiyotkorlik bilan qo'llash zaruratini tug'diradi. Shu sababli xalq tabobatini zamonaviy tibbiyot bilan uyg'unlashtirish muhim hisoblanadi.

Xulosa

Parazitar kasalliklar bugungi kunda ham dunyo sog'liqni saqlash tizimidagi dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Ularning tarqalishini kamaytirishda zamonaviy diagnostika va samarali dori vositalari muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, xalq tabobati ham profilaktika va qo'shimcha davolash usuli sifatida foydali bo'lishi mumkin.

Dorivor o'simliklardan oqilona foydalanish, gigiyena qoidalariga amal qilish hamda aholi orasida sanitariya madaniyatini oshirish parazit kasalliklarning oldini olishda muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy tibbiyot va xalq tabobatini ilmiy asosda uyg'unlashtirish orqali parazit kasalliklarga qarshi kurash samaradorligini oshirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Health Organization. Helminth control in school-age children. Geneva, 2012.
2. Cowan M.M. Plant products as antimicrobial agents. Clinical Microbiology Reviews, 1999.
3. Ekor M. The growing use of herbal medicines. Frontiers in Pharmacology, 2014.
4. Sofowora A. Medicinal Plants and Traditional Medicine in Africa. 2008.
5. Hotez P.J. et al. Helminth infections: the great neglected tropical diseases. Journal of Clinical Investigation, 2008.
6. Abdurahmonov A. Dorivor o'simliklar va ularning xususiyatlari. Toshkent, 2010.
7. Bruneton J. Pharmacognosy, Phytochemistry, Medicinal Plants. 1999.
8. Behzodovna A. N. et al. PARAZITLAR VA OB-HAVO: IQLIM O'ZGARISHI YANGI PARAZITLARNING PAYDO BO'LISHIGA SABAB BO'LISHI MUMKINMI? //Новости образования: исследование в XXI веке. – 2025. – Т. 3. – №. 33. – С. 624-626.
9. Ismoilov K. T. et al. COMMON INTERNAL PARASITES AND THEIR TAXONOMY AMONG YOUNG CHILDREN IN UZBEKISTAN //ResearchJet Journal of Analysis and Inventions. – 2022. – Т. 3. – №. 06. – С. 190-196.
10. Ismoilov K.T., Yunusova Z. T. "Biologiya darslarida Ibn Sino ilmiy merosi va qo'shimcha qiziqarli ma'lumotlardan foydalanishning ahamiyat" "O'zbekistonda ilmiy-amaliy tadqiqotlar" mavzusidagi respublika 18-ko'p tarmoqli ilmiy masofaviy onlayn Konferensiya materiallari 22 qism Toshkent, 2020y
11. Raxmonkulovna B.M., Azimbekovna A.N, Tuyg'unovich I.K Patau sindromining patofiziologiyasi va diagnostikasining xorijiy hamda mahalliy tadqiqotlar natijalari Miasto Przyszłości 57, 47-49
12. Tuygunovich . I.K. TERATOGEN VA MULTIFAKTOR OMILLARNING ORGANIZMDAGI TA'SIRI Научный Импульс 3 (29), 426-430
13. Tuygunovich . I.K., Ulugbekovna S.M. A HEALTHY LIFESTYLE IS THE GUARANTEE OF HEALTH WITHOUT DRUGS ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 42 (1), 120-122
14. Tuygunovich I.K., Muxammedjanov M. S. HERITAGE AND HERITED DISEASES //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 10. – №. 2. – С. 667-670.

